Zvok surovega odpada

S Primožem Oberžanom (The Stroj) pred današnjim koncertom na odpadu Surovine, prevoz na Tezno tudi z vlakom z glavne železniške postaje

JAŠA LORENČIČ

Ropotalo bo drevi. Hrupno bo. Kjer se hrupa običajno ne posluša. The Stroj, najbolj glasen slovenski kolektiv, bo nocoj na Teznem, na odpadu Surovine, udrihal pravzaprav tam, kjer so si ustvarili ime. Na odpadu. The Stroj se je od leta 1997 preoblikoval, spremenil in nagradil, a ostal je Primož Oberžan. Ki bo danes, petnajst let kasneje, nadaljeval s svojim kolektivnim udrihanjem z avdiovizualnim projektom Kymatikon. "Standard se je spremenil, danes je za mlajše kolege toliko lažje dostopno. Zato se pa toliko raje sam zaženem. Pogrešam to drznost idej." Da, ker The Stroj je bil in, kot pravi Oberžan, še vedno je prav to. Drznost idej.

Na opadu ste začeli. Vas je to, da ste se postavili v (odpadni) industrijski kompleks, morda skozi leta preveč definiralo?

"Absolutno! Namenoma smo šli tja, saj smo prav tam želeli razviti svojo estetiko. Naš kontekst se zrcali delno v DIY (naredi sam, op. a.) in v 'ready made' konceptu začetka 20. stoletja. Odpadi se mi zdijo vedno bolj fascinantni, saj je tam z mladimi zanimivo ugotavljati, kaj ta družba vse vrže stran. Potrošništvo nas sili v nakup stvari, ki jih ne potrebujemo, zato na odpadu pristane toliko stvari, ki se mi zdijo surovina prihodnosti. Na odpadih najdete, če sem filozofski, surovino brezmejne prihodnosti."

Kako pa gre v kontekst te surove filozofije recikliranje?

"Kot sem rekel: na odpadu najdeš stvari, ki jih je nekdo zabrisal zaradi, po njegovo, neuporabnosti. Mi jih pa uporabljamo za izgradnjo lastnega izraza. Ustvarjamo iz teh nekonvencionalnih instrumentov."

Ima vsak odpadek svoj hrup, zvok?

"No, papir ga ravno nima (smeh). Zanimivo je raziskovati, kakšne zvoke vse lahko proizvede odpad."

Se vam je ob postavljanju odra v skoraj pozabljenjem delu mesta zdelo, da Maribor tam še živi?

"Bojim se, da je težka industrija na poti brez povratka. Kar je nekoč temeljilo na mehanski proizvodnji, ni več močno. Danes kraljujejo virtualna podjetja, ki temeljijo na delu s številkami. Težka industrija nima več nobenega spoštovanja. V Maribor sem se pa preselil lani, zato se šele spoznavam s predeli, ki so bili nekoč prepoznavni.2

Vi jih spoznavate, medtem ko so za nas že praktično zgodovina. Jih dojemate kot kulturni safari?

"Dobro rečeno. Sam temu, ko se podajam na odpad, namreč pravim podobno: instrumentalni safari. Studence in Melje sem si dobro ogledal in to območje ima še vedno zelo specifičen duh. Vidi se tradicija, leta se je tam garalo in domačini o vsem tem, recimo o TAM-u, govorijo s spoštovanjem. Danes, ko se vse naglo spreminja, me fascinira, da je nekaj tako dolgo zdržalo."

Skupina Orlek je opevala rudarsko industrijo Zagorja, obudila rudarskega škrata Perkmandeljca, vsaj za trenutek. Počnete vi podobno? Želite z nastopom na opdadu obuditi pozabljeno območje Maribora?

"Glavni lajtmovit skupaj s filmom Jana Cvitkoviča je, da obiskovalec osupne nad količino snovi, ki jih kamioni neprestano vozijo. Ko namreč vržeš vrečko v smeti, nimaš občutka, kaj vse zavračaš. Ta moment zavedanja, kako živimo, je ključen. Nočem pa moralizirati glede ekologije. Pozivi potrošnikom, da moramo razvrščati snovi, se mi zdijo pesek v oči. V to nas silijo proizvajalci, ki te iste stvari zapakirajo v pet škatelj."

Ampak med onesnaževanje poleg odpadkov in svetlobe spada tudi hrup. Ste, kar se tega tiče, za okolje zelena, eko skupina?

"Težko enoznačno odgovorim. Hrup je material, iz katerega delamo glasbo. Posnel sem že različne stroje, ki jih računalniško glasbeno obdelam in iz njih ustvarjam. V urbanem okolju. Ne uporabljamo tolkal iz lesa in open, temveč iz tega, kar ta ista družba zavrže. Že 15 let hodim po črti: nekateri ljudje zaradi našega ustvarjanja padejo v ekstazo, drugi po petih minutah znorijo zavoljo neznosnega hrupa. Težave imamo občasno tudi s sosedi in policisti. A to sprejemam mirno in stoično, ker ima vsak človek svojo percepcijo. Nočem vplivati na to, kako bodo drugi ljudje doživljali našo glasbo. Dejstvo je, da je ta močna in intenzivna. Dosti bolj, kot je glasna."

In kdaj ritem postane melodija?

"Nisem klasično šolan glasbenik, zato se s tem ne obremenjujem. Je pa vseeno dobro vprašanje, kdaj ritem postane melodija. Kdaj? Ko imajo posamezni udarci različno tonaliteto. Zanimivo, zadnja leta me vse bolj fascinira klavir, ker je pravzaprav tolkalski instrument ravno toliko, kolikor je melodičen."

Z vlakom na koncert na Tezno

Posebna izkušnja, kot napoveduje Oberžan, bo ogled koncerta z vlakom, ki bo ob 19.25 krenil z glavne železniške postaje v Mariboru in vas bo - za ceno vstopnice - pripeljal naravnost do prizorišča. "Oziroma direktno do odra," zagotavja Oberžan. Povratek bo po koncu koncerta.

Slika v 21. stoletju

Skupinska razstava Lepo slikarstvo je za nami v Umetnostni galeriji Maribor

KAJA KRANER

Kosta Kulundzic, Marija Magdalena, olje na platnu, 2006 (Kaja Kraner)

Pomenljivo naslovljeni primerki iz skupinske razstave mladih slovenskih in francoskih slikarjev gledalca hitro zapeljejo z nekakšno domačnostjo, ki jo vzpostavlja vtis mešanice "že videnih" klišejev iz oglaševalskih plakatov, domačih albumov, zgodovine slikarstva in svetovnega spleta. Tukaj je vsa množica podob dekontekstualizirana, rešena svojih funkcij, prvotnih pomenov kot rezultatov kombinacije namembnosti in konteksta, originalnih nosilcev, ter preko "subjektivnega filtra" nameščena v povsem novo (pomensko, prostorsko) konstelacijo. Tako imenovana postmedijska slika deluje prvenstveno kot filter za podobe in njihove fragmente, ki so se naključno ujele na slikovno površino, četudi je jasno, da karkoli se že znajde tam, ni nikoli plod čistega naključja. Tudi v primeru, ko naključje nastopa kot delovni proces, ta namreč predstavlja ozaveščen način posredovanja, je torej vedno premišljen, preizpraševan, utemeljen.

Kot izpostavljata pisca odličnega besedila ob razstavi, Tomaž in Arne Brejc, ko sodobni slikar pričanja delo, v nobenem primeru ne stoji pred prazno slikovno površino kot potencialnim nosilcem njegove imaginacije in neposrednega ali posredovanega telesnega odtisa. Ravno zato pa ta ista slikovna površina, četudi se to morda zdi nekako samoumevno, ni nikakršna nadčasovna komponenta, iz česar sledi, da tudi ni nikoli ista. Praznina je bolj kot karkoli drugega (seveda omejeno, uokvirjeno) razprto območje možnega, potencialnost, ki še ni "fiksirana", in ravno v tem segmentu se vzpostavlja njena kontekstualna vpetost. Zato ta navidezna praznina tudi ni nikoli zares prazna, kvečjemu obratno, predhodno prenapolnjena. Morda je zato v tem smislu lažje govoriti o tem, katere možnosti sodobni slikar vse izloči, katere pozicije ne zavzame, česa vse ne spusti na svoje platno.

Najbolj očitna skupna lastnost razstavljenih del, je vsekakor nekakšen realistični jezik, ali - kot se izrazita pisca besedila - popularni likovni realizem (predvsem Barbara Jurkovšek, Julien Beneyton, Kosta Kulundzic, Damien Cadio, Youcef Korichi in drugi). Da ta doprinese k omenjeni domačnosti "že videnega", preko tega pa k vtisu dostopnosti, vsekakor drži, vendar predvsem zato, ker se apropriativna narava slik (ki je že tako ali tako sodobnoumetniška stalnica), praktično nikoli ne izteka v intelektualistična preizpraševanja avtorstva, kopije in originala, ponavljanja, statusa umetniškega dela, umetniški instituciji in podobno. Apropriacija je torej - četudi skozi prilaščanje umetnostnozgodovinskih podob, ki vsaj v neki meri težijo proti avtoreferencialnosti (predvsem Axel Pahlavi in Slikar in njegov model, Mark Požlep z Raft of the Medusa, Nicolas Darrot in Levitev, ki se spušča po stopnicah) - spontani "delovni pristop", ker drugačen pravzaprav sploh ni mogoč.

Preko raznolikih referenc na "ontologijo" svetovnega spleta (v površino slike se zajeda logika novih medijev predvsem pri Mitu Gegiču, Mihi Štruklju, tudi pri Mihi Weinbergerju), se izpostavlja tudi specifična "ontologija" štafelajne slike. Ta je bila od vedno entiteta, ki je v sebi v neločljivo celoto združevala dve radikalno različni razsežnosti, nematerialno, mentalno, duhovno podobo, utelešeno v trdnem, materialnem in "končnem" mediju. V tem smislu ni sodobna postmedijska slika nič drugačna od klasične. Namesto da bi kot velika večina njenih v minimalno materialnih medijih utelešenih referenc ostrila, skorajda dopolnjevala temeljno zahodnokulturno dihotomijo, "ozemljuje", vzpostavlja neko specifično obliko enotnosti materialnosti medija in fluidnosti, virtualnosti podobe ali "duhovnega".

Ni naključje, da se razstava (če "zanemarimo" sliko Ive Tratnik) začne in zaključi z neke vrste prostorsko sliko, delom Honest Need to Believe Jaše in No-one Sanje Vatić. Sliki torej, v kateri gledalec vkoraka, ki pa mu ne ponujata nikakršnega varnega zatočišča, ki bi se mu prilagajalo, temveč skorajda strašljivo atmosferično izkušnjo. To je vsekakor druga skupna lastnost razstavljenega. Nikoli namreč ne popušča vtis, da se za navidezno naključno domačnostjo "že videnega" skriva neka potlačena "druga stran". V ta kontekst pa je mogoče vpeti naslovitev razstave: slika ni ne-lepa, ker ni več lepih motivov, podob, tem, temveč enostavno zato, ker "ne podpira" več nikakršne čistosti (medijske, motivne, pomenske ...). Lahko bi rekli, da ni več lepega slikarstva, ker ni več lepote brez kančka njenega nasprotja.

(PRI)POROČAMO

MARIBOR2012
Evropska prestolnica kulture
Maribor • Murska Sobota • Velenje
Ptuj • Novo mesto • Slovenj Gradec

Petek, 24. avgust

Maribor, Narodni dom
10.00
Nagib, uprizoritvena praksa z Jasmino Križaj in Cristino Planas Leitao
Ptuj
16.00
Dnevi poezije in vina, zasebni branji, Tina Kozin in Jose F. A. Oliver
Majšperk, Tovarna umetnosti
18.00
Dnevi poezije in vina, otvoritev razstave del Metke Kraševec
Maribor, Literarna hiša
18.00
Literarni večer Željka Perovića
Maribor, Pekarna
18.00
No Border Jam
Velenje
19.00
Kunigunda, otvoritev razstave ARTikulacije
Murska Sobota
19.00
Dnevi poezije in vina, odprti oder, Andre Velter, Žiga Golob, Mateja Bizjak Petit
Maribor
20.00
Safari tour (ponovitev)
Oder Poštna
20.00
DJ Marco Grabbler & DJ Kozmonavt
Murska Sobota
20.00
Gledališče ParK, Front@ sodobnega plesa, Branko Potočan & Flota & Stekli psi
Ptuj
20.30
Dnevi poezije in vina, veliko pesniško branje in koncert Damar
Maribor
20.30
Reciklažni center Tezno, The Stoj
Maribor
21.00
Udarnik na prostem, Izlet
Slovenj Gradec
21.00
Slovenjegraško poletje: Anja Bukovec in Oto Pestner
Murska Sobota
22.00
Mladinski informativni in kulturni klub, otvoritvena zabava Front@ sodobnega plesa
Ptuj
23.00
Dnevi poezije in vina, dražba Predpasniki za verze
Maribor
00.00
Udarnik, Nagib, predstavitev, Guillame Marie in Greg Smith

Poletni lutkovni pristan

Petek, 24. avgust
18.00, Velika dvorana LGM, Gledališče Weidspeicher, Erfuhrt, Nemčija, JOSA IN ČAROBNA VIOLINA (4+), režiserka in avtorica likovne podobe Sylvia Wanke, igralci Anna Fülle, Paul Günther in Martin Vogel.
Sobota, 25. avgust
17.00, pri Minoritih, Estonsko lutkovno in mladinsko gledališče, Talin, Estonija, Helle Laas, ROKE IN ROKAVICE, (3+), režiser Helle Laas, avtorica likovne podobe Gunta Randla, igralca Liivika Hanstin in Anti Kobin.
19.00, Mala dvorana LGM, lutkovna skupina Davida Zuazola, Santiago, Čile, UMAZANO KRILO (7+), režiser ter avtor likovne podobe in glasbe David Zuazola, igralec David Zuazola.
Nedelja, 26. avgust
18.00, Čitalnica na jasi v Mestnem parku, ledališče Nebo, Kranj, Gregor Vitez / Petra Stare: ZRCALCE (3+), režiserka Petra Stare, avtor likovne podobe Andrej Štular, igralca Andrej Štular in Petra Stare.